

پروژه نجات کتاب یا اتلاف منابع

منتقدان نمایشگاه مجازی کتاب چه می گویند؟

عاطفه جعفری روزنامه‌نگار

در دنیایی که کرونا وجود نداشت، الان نمایشگاه کتاب درحال برگزاری بود، ناشران درحال فروش کتاب‌هایشان و مردم میهمانان این نمایشگاه بودند و کتاب می خریدند. دغدغه‌مان این بود که اگر باران بیاید، چه خسارتی به ناشران وارد می شود، اگر مثل سال گذشته هوا سرد شود، چه کاری انجام بدهیم؟ دغدغه‌هایی که همیشه در برگزاری نمایشگاه داشتیم و کرونا با آمدنش ما را به سمت وسوی دیگری برد. هفته گذشته بود که نیکنام حسین پور به قول خودش ایده برگزاری نمایشگاه را به صورت مجازی مطرح کرد. ایده‌ای که در همان ساعت‌های اولیه، مخالفان آن بیشتر از موافقان بود. محمد جواد مرادی نیا، مدیرکل دفتر توسعه کتاب و کتابخوانی ارشاد یکی از مخالفان برگزاری مجازی نمایشگاه است و می گوید: «در روزهایی که کرونا در کشور شایع شده، شاهد هستیم که برخی ناشران به علت

اینکه امکان تردد مردم و بازگشایی فروشگاه‌ها وجود ندارد، خدمات خود را در فضای مجازی به مردم ارائه می دهند. این مساله به خودی خود مفید است، اما برگزاری مجازی نمایشگاه کتاب قابل اجرا نیست و آنچه این رویداد فرهنگی را متمایز کرده، حضور پرشور مردم و علاقه‌مندان به این حوزه و برگزاری فیزیکی آن است و نمایشگاه مجازی نمی تواند جایگزین این رویداد بزرگ فرهنگی شود.» این نشان می دهد که در ارشاد هم این طرح مخالفانی دارد و همکاران نیکنام حسین پور خیلی موافق نیستند که این اتفاق بیفتد. از طرف دیگر، ناشران هم در گروه‌های مخالف به بحث و تبادل نظر درباره این موضوع پرداختند و به گفته یکی از ناشران، کاش بدانیم که با موافقت کردن با طرح مجازی نمایشگاه، خودمان را از برگزاری نمایشگاه فیزیکی محروم می کنیم و از دوش ارشاد هم با این نمایشگاه نصفه ونیمه یاری برداشته می شود. در صفحه امروز سراغ کسانی که این ایده را مطرح کرد و دو ناشر داخلی و خارجی رقتیم تا برآیند از این نمایشگاه مجازی کتاب بگویند.

مدیرعامل خانه کتاب مطرح کرد

درخواست از ارشاد برای برگزاری نمایشگاه مجازی کتاب

به ناشران کمک کند. چون همه شهروندان ممکن است امکان حضور فیزیکی در نمایشگاه نداشته باشند، اما این مدل برگزاری کمک کننده است؛ هم با تازه‌های نشر آشنا می شوند هم امکان خرید دارند. «در ادامه به موضوعی که ناشران مطرح کردند، پرداختن که همه الان خودشان فروش آنلاین دارند، پس چرا باید این نمایشگاه مجازی را داشته باشیم، حسین پور گفت: «مطلوب این است که برگزاری نمایشگاه به صورت فیزیکی باشد، حضور خود نویسندگان و گفت‌وگوهایی که صورت می گیرد، مطمئنا خیلی کمک کننده است. اما شرایط فعلی جامعه این امکان را به ما نمی دهد، برای همین به سمت برگزاری نمایشگاه به صورت مجازی رقتیم. اتفاقا کرونا امکان جدیدی را به اصحاب فرهنگ و هنر داد تا برنامه‌ها را به صورت مجازی برگزار کنند. نوع سبک زندگی مردم متفاوت شده، قطعاً مطلوب ما این است که نمایشگاه به صورت

نیکنام حسین پور، مدیرعامل خانه کتاب درباره طرح برگزاری مجازی نمایشگاه کتاب تهران به «فرهیختگان» گفت: «این در حد یک طرح و ایده بود. البته یک بار تجربه آن را با یکی از شرکت‌هایی که با ارشاد کار می کنند، داشتیم. طرحی که مدنظر داشتیم این بود که فضای مصلی را به صورت شتابمیک طراحی کنیم تا هر ناشری در همان فضا، غرفه داشته باشد، مثل همان ثبت نام نمایشگاه و نام کاربری به آنها می دادیم و می توانستند کتاب‌هایشان را کم و زیاد کنند. از این طریق ناشران می توانستند به صورت مجازی غرفه داشته باشند و همان فضای مصلی در مجازی پیاده شود.» حسین پور در مورد ارسال کتاب برای مشتریان گفت: «بر اساس این ایده با شرکت پست هم هماهنگی‌هایی صورت می گیرد تا کتاب‌ها پست شوند. حتی گالریه ناشران از کمبود جا برای غرفه‌هایشان، اینجا دیگر وجود ندارد. خارج از بحث کرونا، این طرح می تواند

هزینه‌های میلیاردی برگزاری نمایشگاه کتاب را به صنف نشر بدهید

سایات‌های مجازی و آنلاین فروش کتاب هم داریم. بسیاری از ناشران خودشان هم سایت فروش دارند. پس وقتی حرف از فروشگاه مجازی می‌زنیم برداشت من این است که وزارت ارشاد یا خانه کتاب فرصتی برای تصدی گری پیدا کرده است. یعنی می خواهد خود را در تصدی گری عرضه کتاب دخالت دهد تا از فرصت‌هایی که قانون در اختیارش گذاشته است، برای رقابت با بخش خصوصی در حوزه کتاب سوء استفاده کند.» وی با اشاره به مبهم بودن تصمیمات مدیران فرهنگی گفت: «برن وقتی این حرف‌ها را می‌شنوم بدون اینکه روند درستی برای برگزاری آن وجود داشته باشد، بیشتر می‌ترسم و نگران می‌شوم و دلم می‌خواهد کرونا همین جور ادامه داشته باشد تا این دوستان هیچ کاری نکنند، خودبازار کتاب‌ها همه تالطم‌هایش، اگر متغیری نیاید، خود را به تعادل می‌رساند. همین بخش کنندگان و عرضه کنندگان کتاب، توانستند خود را رشد بدهند، چندسایت خوب اینترنتی داریم، از همین ابتدای کرونا، کتابفروشی‌ها، فروش آنلاین خود را شروع کرده‌اند. برای همین وقتی بدون فکر، حرف از برگزاری نمایشگاه مجازی می‌شود، تن و بدن من می‌لرزد.» سعیدمکرمی در ادامه گفت: «مورد دیگر سوء استفاده قانونی است، همه ناشران قانوناً بعد از گرفتن مجوز و چاپ کتاب، باید اعلام وصول کنند، باید تعدادی از نسخ چاپ شده را به وزارت ارشاد تحویل دهند. حداقل سه نسخه که وزارتخانه یکی از نسخه‌های کتاب را برای ثبت در سامانه این موسسه به خانه کتاب می‌دهد، یعنی خانه کتاب، رایگان یک دیتابانکی از کتاب‌های جدید دارد. خب، اگر از این جایگاهش بخواهد برای بستر فروش اینترنتی استفاده کند، کار درستی نیست و همه کسانی که در بخش خصوصی این همه برای کار و فروش اینترنتی زحمت کشیده‌اند، باید چه کنند؟» وی در مورد معوقات ارشاد در طرح‌های فصلی کتاب، گفت: «ارشاد چندین دوره طرح‌های فصلی برگزار کرد و در سال گذشته با چالش‌های جدی برای برگزاری این طرح‌ها مواجه شد. طرح پاییزه و زمستانه ۹۸ رسماً تحت الشعاع قرار گرفت. یکی از دلایلی این بود که بسیاری از کتابفروشان وجه طرح بهاره ۹۸ را خیلی دیر دریافت کردند یا حتی برخی دریافتی هم نداشتند. همین مساله باعث شد خودشان از حضور در این طرح‌ها انصراف بدهند. وقتی این موضوع نمایشگاه مجازی مطرح می‌شود، فکر می‌کنم ارشاد یا می‌خواهد پولی از جیب نداشته ناشران و کتابفروشان بردارد، یا اینکه بار خود را بر دوش کتابفروشان بگذارد و به نام خود اعلام کند.» وی در مورد شرایط وخیم این روزهای بازار نشر و کتاب گفت: «ما در دوره‌ای هستیم که صنف کتاب هیچ حامی و پشتیبان درست و درمانی ندارد، در دوره‌ای هستیم که حتی فروشندگان کالاهای فرهنگی به عنوان کسب‌وکار آسیب دیده، به بانک‌ها اعلام می‌شوند، اما از صنف کتاب، هیچ اسمی برده نمی‌شود، نه در تلویزیون و نه در

مدیرعامل انجمن فرهنگی ناشران بین الملل مطرح کرد

سختی‌های عرضه کتاب خارجی در نمایشگاه مجازی

احد رضایی، مدیرعامل انجمن فرهنگی ناشران بین الملل است. با توجه به شیوع فراگیر ویروس کرونا در همه دنیا، مشکلات ناشران فعال در حوزه بین الملل بیشتر شده است. به سراغ او رقتیم تا نظرش را در مورد نمایشگاه مجازی کتاب بگوید. او در این مورد گفت: «اولاً دوستانی که می‌گویند نمایشگاه باید به صورت مجازی باشد، باید تا بل بیشتر در باره اجرای آن داشته باشند. این دوستان می‌گویند، نمایشگاه‌های دنیا برگزاری اش منتفی شده است و امکان مجازی برگزار شدنش وجود دارد، پس ما هم مجازی برگزار کنیم، من عرض این است که در مورد بلونیا فقط نمایشگاه و بیشتر در آن بحث فروش رایب و بازدید کتاب‌ها و... مطرح است. رئیس نمایشگاه بلونیا هم در صحبت‌هایش گفته است که نمایشگاه مجازی، نمی‌تواند جای خالی این نمایشگاه به صورت فیزیکی را پر کند ولی در شرایط کرونا انگیزه‌های است برای ناشران تا با این امکانات محصولات‌شان را عرضه کنند. قرار شده صفحه‌های مجازی را در اختیار شرکت کنندگان قرار دهند تا بتوانند مذاکره و محصول خود را معرفی کنند، یعنی چیزی به شکل فیزیکی عرضه یار و بدل نمی‌شود.» رضایی ادامه داد: «حالا برگردیم به نمایشگاه خودمان. نمایشگاه ما حالت فروشگاه دارد، فروشگاه بزرگی که در کنارش کارهای دیگر فرهنگی هم انجام می‌شود. ما اگر بخواهیم مجازی کتاب‌هایمان را بفروشیم، لازمه‌اش این است که ناشران شرکت کننده بتوانند اطلاعات دقیق کتاب‌هایشان را در صفحه مجازی که قرار است ایجاد شود، بدهند، به گونه‌ای که مخاطب بتواند انتخاب دقیق کتاب را داشته باشد. واقعا تعارف نداریم شاید خیلی از ناشران ما این امکان را نداشته باشند که بتوانند این کار را انجام بدهند یا اینکه اطلاعاتی از کتاب‌هایشان برای بارگذاری نداشته باشند. همان طور که در نمایشگاه کتاب هم دیده‌ایم خیلی از ناشران اطلاعات دقیقی از کتاب‌هایشان ارائه نمی‌کنند. کاتالوگ درستی ندارند. حالا چه توقعی داریم که بیایند و این کار را در این فرصت کم انجام بدهند؟» وی با اشاره به نبود زیرساخت‌های لازم برای فعالیت مجازی در حوزه نشر و عرضه کتاب گفت: «شاید بیش از ۷۰ درصد ناشرانی که در نمایشگاه کتاب شرکت می‌کنند، ناشران کوچک هستند که غرفه‌های کوچکی دارند، بنابراین این گونه ناشران اگر قرار باشد نمایشگاه مجازی برگزار شود از غافله عقب می‌ماند و نمی‌تواند کمک‌های الفبایی باشد؟ آیا برای ناشران است یا کتابفروشان؟ با برگزاری چطور می‌خواهد باشد؟ و سوالات دیگر، سپس کار مجازی یا کمک ناشران را شروع کنیم. در حوزه بین الملل که بنده فعالیت می‌کنم بعضی ناشران خارجی هم در بارگذاری کتاب‌هایشان در سایت نمایشگاه مشکل دارند؟ به خصوص ناشران عرب، به سختی می‌توانند کتاب‌هایشان را در سایت ما بارگذاری کنند تازه این مسائل برای نمایشگاهی است که سال‌هاست در حال برگزاری است. پس اول باید زیرساخت‌ها را فراهم کنیم و بعد به سمت برگزاری آنلاین و مجازی برویم. انجام این کار وقت زیادی می‌طلبد، آزمون و خطا هم ندارد.» مدیرعامل انجمن فرهنگی ناشران بین الملل در مورد بخش ناشران خارجی در نمایشگاه کتاب گفت: «در مورد بخش ناشران خارجی، باید تاکید کنم به صورت مجازی در این مدت کوتاه قابل برگزاری نیست. آمادگی وجود ندارد، اگر قرار بر نمایشگاه مجازی باشد همان طور که گفتیم باید خلاصه‌ای از کتاب را در سایت داشته باشیم. اگر این اطلاعات بارگذاری نشود، اساتید و دانشجویان نمی‌توانند کتاب را انتخاب کنند. مشتریان کتاب‌های خارجی همیشه قبل خرید کتاب، آن را توتوقی می‌کنند و با خرید کتاب فارسی فرقی دارد. بارها مشاهده شده که کتاب را خریدند اما بعد از یک روز، کتاب را آورده‌اند و تاکید می‌کنند کتابی که می‌خواهیم نیست. به هر حال قیمت آنها بسیار متفاوت است. مضاف بر اینکه در بخش خارجی، شاهد هستیم وزارت ارشاد یا کمک ما یارانه بخش خارجی را به صورت خیلی منطقی، سروسامان داده است. سال‌ها کتاب‌ها تفکیک شد و ارشاد به کتاب‌های جدیدتر، یارانه داد، برای اینکه مطمئن شود این یارانه حتما به مصرف کننده می‌رسد کتاب‌ها مهر زده شد و اینها راه‌هایی است که برای مصرف درست یارانه انجام شد. قرار بود اسمال هم اگر نمایشگاه برگزار شود همین اتفاق بیفتد و لذا اگر به صورت مجازی باشد، این کار در بخش خارجی بسیار سخت یا غیرممکن می‌شود. اگر قرار است به صورت مجازی باشد، اول پیشنهاددهندگان توضیحات‌شان را بدهند که می‌خواهند چه کاری انجام بدهند، از صنوف نظرخواهی کنند، سپس به سمت اجرا بروند.» وی اضافه کرد: «وی اضافه کرد: «نکته مهم دیگر اینکه این کار با فروش‌های فصلی خانه کتاب خیلی متفاوت است. نمایشگاه کتاب خاصیتش این است که مخاطب انرژی می‌گیرد که حتماً این نمایشگاه بازدید کند. انگیزه‌های او داده می‌شود که برود و کتاب را ورق بزند، لمس کند و بخرد. جایی است که خانواده‌ها می‌آیند و به دنبال تهیه محصولات فرهنگی خودشان هستند. خب امکانات مجازی اینطور نیست، ورق زدن کتاب خودش حس خوبی به مخاطب برای خرید کتاب می‌دهد که در مجازی این اتفاق نمی‌افتد. مجازی اسمش مجازی است، در همین چند روز گذشته با وجود تبلیغات خرید اینترنتی اما خیلی‌ها از این موضوع ناراضی بودند. با آموزش از راه دور دانش آموزان که خیلی‌ها مشکل دارند، همچنین کتاب بخصوص اورجینال آن چون قیمتش بالاست باید برای پستش نیز امکانات زیادی فراهم باشد.» مدیرعامل انجمن فرهنگی ناشران بین الملل تاکید کرد: «این طور نیست که راحت بگوییم می‌توانیم برگزار کنیم. بخصوص بخش خارجی به صورت مجازی امکان برگزاری در این زمان و با عجله ندارد. اول باید زیرساخت‌ها فراهم شود، قطعی اینترنت نداشته باشیم، امکان یارانه برای فروشندگان و خریداران فراهم شود. اطلاعات کامل کتاب‌ها در سایت وجود داشته باشد تا مخاطب بتواند اطلاعات دقیقی از کتاب داشته باشد و ده‌ها مورد دیگر.» وی در مورد برگزاری نمایشگاه کتاب در آبان ماه گفت: «چون امکان فروش مجدد هم ندارد. با توجه به این موارد که خلاصه‌ای از مشکلات عرض شد من درخواستم این است که نمایشگاه به صورت فیزیکی این‌شاء‌الله بعد از رفع کرونا حتماً در آبان برگزار شود، حتی اگر لازم است فقط بخش خارجی را در آن زمان برگزار کنیم. با همان تمهیداتی که برای یارانه کتاب وجود دارد. این بزرگ‌ترین کمک به ناشران است و نیز به مراکز علمی که بتوانند منابع مورد نظر را تهیه کنند. درخواست‌مان از شورای سیاستگذاری در آینده نزدیک این است که نمایشگاه را در زمانی مناسب بعد از اجازه ستاد مرکزی کرونا برگزار کنند.»

سعید مکرمی، مدیر انتشارات اسم که یکی از نشرهای خوب این سال‌ها بوده است، درباره برگزاری نمایشگاه به صورت مجازی نظرات خوبی را با «فرهیختگان» مطرح کرد. حرف‌هایی که مهم است و مطمئناً مسئولان باید به آن توجه کنند. مکرمی می‌گوید: «در رابطه با چیزی که برای برگزار کردن نمایشگاه به صورت مجازی پیش شده، چند نکته قابل تامل است. نکته اول خود برگزار کننده نمایشگاه مجازی است و مشخص نیست کدام قسمت وزارت ارشاد متولی برگزاری این نمایشگاه است؟ در برگزاری نمایشگاه کتاب، یکی از موسسات ارشاد که موسسه نمایشگاه‌های فرهنگی است، متولی برگزاری نمایشگاه می‌شود ولی الان موسسه دیگری از ارشاد یعنی خانه کتاب، این موضوع را مطرح کرده است. پس نحوه مدیریت اولین مساله است.

مورد بعدی این است که ما در نمایشگاه کتاب تهران چند موضوع را با هم داشتیم. مردم با حضورشان کتاب‌های تازه را می‌دیدند و غرفه به غرفه می‌چرخیدند و دیگر اینکه نمایشگاه به مثابه یک رویداد ملی بود، هم مردم و هم نویسندگان و خبگان در آن حاضر می‌شدند. نویسنده در غرفه ناشرش می‌نشست و کتاب‌هایش را می‌امضا می‌کرد و نمایشگاه، فروشگاه بود که مردم خریدهایشان را انجام می‌دادند.» وی با طرح پرسشی در مورد کارکرد برگزاری نمایشگاه مجازی گفت: «وقتی مامی گوییم نمایشگاه‌های مجازی به صورت مجازی برگزار کنیم با چه چیزی مواجه هستیم؟ آیا باید نمایشگاهی آن مواجهمیم یا بعد رویدادگونه‌اش یا بعد فروشگاه‌های آن؟ در این سال‌ها چالش‌های متعددی برای نمایشگاه مطرح شده که نمایشگاه کتاب یک فروشگاه است یا نمایشگاه؟ بحث‌های مختلفی داشت و موافقان و مخالفان در مورد این موضوع صحبت کردند. الان نمی‌خواهم این بحث را باز کنم، اما نمایشگاه کتاب به خاطر ذوابعاد بودنش، همیشه بعد فروشگاه‌های اش را تعدیل می‌کرد. فرصت‌هایی فراهم می‌شد که می‌توانستیم بگوییم که دیگر نمایشگاه فقط فروشگاه نیست ولی وقتی در مورد فروشگاه مجازی کتاب صحبت می‌کنیم، اگر بنا بر این باشد که صرفاً یک اطلاع‌رسانی در مورد کتاب‌های تازه چاپ شده داشته باشیم، با چهار عکس و یک سایت؛ این اتفاق نمی‌افتد.»

مدیر انتشارات اسم اضافه کرد: «اگر می‌خواهیم یک شبکه اجتماعی داشته باشیم تا فقط یک رویداد برگزار کنیم، در شبکه‌های اجتماعی همین الان این اتفاق درحال افتادن است، خود اینستاگرام در این یک‌ماه زیاد رویداد لایو برگزار کرده حتی در ژانرهای مختلف کتاب، سینما و... اگر می‌گویند می‌خواهیم یک فروشگاه برگزار کنیم، آن وقت من به عنوان یک ناشر می‌گویم ما تعداد زیادی محل فروش کتاب داریم. فروشگاه‌های کتاب در شهرستان‌ها از هفته گذشته و در تهران از امروز می‌توانند فعالیت خود را شروع کنند. پس کتابفروشی‌ها را برای فروش کتاب داریم.